RAQAMLI TA’LIM MUHITIDA BO‘LAJAK MUSIQA O‘QITUVCHILARINING IJODIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Nuraliyev Farrux Farxod o‘g‘li

Annotatsiya. Mazkur tezisda raqamli ta’lim muhitida bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishning nazariy va metodik asoslari yoritiladi. Musiqa ta’limida multimedia texnologiyalari, raqamli audio vositalar, interaktiv platformalar va sun’iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanishning didaktik jihatlari tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: raqamli ta’lim, musiqa ta’limi, ijodiy kompetensiya, raqamli texnologiyalar, multimedia, sun’iy intellekt, interaktiv ta’lim, musiqiy ijodkorlik.

МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ В ЦИФРОВОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ

Нуралиев Фаррух Фарход угли

Аннотация. В тезисе рассматриваются теоретические и методические основы развития творческой компетентности будущих учителей музыки в цифровой образовательной среде. Анализируются дидактические возможности мультимедийных технологий, цифровых аудиосредств, интерактивных платформ и искусственного интеллекта в музыкальном образовании.

Ключевые слова: цифровое образование, музыкальное образование, творческая компетентность, цифровые технологии, мультимедиа, искусственный интеллект, интерактивное обучение, музыкальное творчество.

METHODOLOGY FOR DEVELOPING THE CREATIVE COMPETENCE OF FUTURE MUSIC TEACHERS IN A DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Nuraliyev Farrux Farxod o‘g‘li

Abstract. This thesis examines the theoretical and methodological foundations for developing the creative competence of prospective music teachers in digital learning environments. It analyzes the educational potential of multimedia technologies, digital audio tools, interactive platforms, and artificial intelligence in music education. Methodological recommendations are proposed for organizing independent creative activities, analyzing musical works, developing digital creative projects, and assessing learning outcomes.

Keywords: digital education, music education, creative competence, digital technologies, multimedia, artificial intelligence, interactive learning, musical creativity.

Kirish: Zamonaviy ta’lim tizimida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi pedagogik faoliyat mazmuni, ta’lim metodlari va bo‘lajak mutaxassislarni kasbiy tayyorlash jarayoniga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, ijodkorlik, mustaqil fikrlash, axborotni tahlil qilish va yangi g‘oyalarni ishlab chiqishni talab etadigan musiqa ta’limida raqamli vositalardan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega.

An’anaviy musiqa ta’limida tinglash, kuylash, cholg‘uda ijro etish, nota bilan ishlash va musiqiy asarlarni tahlil qilish asosiy faoliyat turlari hisoblanadi. Raqamli ta’lim muhiti ushbu faoliyatlarni yangi imkoniyatlar bilan boyitadi. Audioyozuvlarni qayta tinglash, ijroni yozib olish, musiqiy materiallarni taqqoslash, virtual cholg‘ulardan foydalanish va elektron taqdimotlar tayyorlash talabalarning o‘quv hamda ijodiy faoliyatini kengaytiradi.

Bugungi kunda musiqa ta’limi jarayonida raqamli resurslardan foydalanish imkoniyatlari kengayib bormoqda. Elektron nota muharrirlari, raqamli audio dasturlar, videodarslar, virtual cholg‘ular va masofaviy ta’lim platformalari talabalarning musiqiy bilimlarni egallashi hamda mustaqil ishlashini qo‘llab-quvvatlaydi.

Biroq raqamli vositalarning mavjudligi o‘z-o‘zidan yuqori ijodiy natijani ta’minlamaydi. Ularni pedagogik maqsadga muvofiq tanlash, topshiriqlar mazmuni bilan uyg‘unlashtirish va talabaning mustaqil musiqiy fikrlashini rag‘batlantirish zarur.

Sun’iy intellekt vositalari musiqiy g‘oyalarni izlash, dars materiallarini dastlabki shaklda tayyorlash va ayrim musiqiy jarayonlarni tahlil qilishda yordam berishi mumkin. Shu bilan birga, bunday vositalardan foydalanishda ijodiy mustaqillik, mualliflik huquqi, axborot ishonchliligi va insonning badiiy qarori ustuvorligini ta’minlash muhimdir[2.145-146].

Asosiy qism: Raqamli ta’lim muhitida ijodiy kompetensiyani rivojlantirish ta’lim maqsadlari, pedagogik metodlar va texnologik vositalarning o‘zaro uyg‘unligini talab qiladi. Musiqa ta’limida raqamli vositalar talabaning jonli ijro, musiqiy eshitish, badiiy tafakkur va mustaqil ijodiy faoliyatini to‘ldirishi kerak.

Birinchi yo‘nalish — musiqiy-ijodiy faoliyatni raqamli vositalar yordamida tashkil etish. Talabalarni oddiy musiqiy g‘oyalarni yaratish, ularni qayta ishlash va taqdim etishga yo‘naltirish muhimdir. Elektron nota muharrirlari, audioyozuv dasturlari va virtual cholg‘ulardan foydalanish mumkin.

Ikkinchi yo‘nalish — multimedia texnologiyalari orqali musiqiy idrokni rivojlantirish. Multimedia vositalari musiqiy asarlarni audio, video, matn va tasvir uyg‘unligida o‘rganish imkonini beradi. Talabalar turli ijrochilarning bir asar ijrosini tinglab, ularning talqini, ijro uslubi va badiiy ifoda vositalarini taqqoslashlari mumkin.

Uchinchi yo‘nalish — interaktiv topshiriqlar orqali mustaqil ijodiy fikrlashni rivojlantirish. Ritmik mashqlar, musiqiy viktorinalar, nota savodxonligiga oid topshiriqlar va tinglangan asarlarni tahlil qilishga yo‘naltirilgan elektron mashqlardan foydalanish mumkin.

To‘rtinchi yo‘nalish — sun’iy intellekt imkoniyatlaridan mas’uliyatli foydalanish. Sun’iy intellekt ta’lim materiallarini dastlabki shaklda tayyorlash, musiqiy mavzular bo‘yicha g‘oyalar ishlab chiqish va ijodiy topshiriqlar variantlarini taklif etishda yordam berishi mumkin. Biroq AI tomonidan yaratilgan ma’lumotlar tekshirilishi, musiqiy va tarixiy faktlar ishonchli manbalar bilan solishtirilishi zarur[3.95-96]

Raqamli ta’lim muhitida ijodiy kompetensiyani rivojlantirishni to‘rt bosqichda tashkil etish taklif etiladi.

1. Motivatsion bosqich. Talabalarda raqamli musiqa texnologiyalari va mustaqil ijodiy faoliyatga qiziqish uyg‘otiladi.

2. Bilish-tahlil bosqichi. Talabalar tanlangan dastur yoki raqamli vositaning asosiy imkoniyatlarini o‘rganadilar.

3. Ijodiy-amaliy bosqich. Talabalar individual yoki guruh shaklida raqamli musiqiy loyiha tayyorlaydilar.

4. Refleksiv-baholash bosqichi. Tayyorlangan ishlar taqdim etiladi, o‘zaro muhokama qilinadi va belgilangan mezonlar asosida baholanadi[4.224-226].

Raqamli ijodiy loyihalarning amaliy ahamiyati

«Raqamli musiqa laboratoriyasi» loyihasida talabalar tanlangan musiqiy asarni tinglaydilar, uning tuzilishini tahlil qiladilar va raqamli vositalar yordamida qisqa audioishlanma tayyorlaydilar.

«Milliy cholg‘ularning raqamli ensiklopediyasi» loyihasida talabalar milliy cholg‘ularning tarixi, tuzilishi, ijro imkoniyatlari va musiqiy namunalariga oid ma’lumotlarni to‘playdilar.

«Bir mavzu — turli ijodiy yechimlar» loyihasida talabalar berilgan musiqiy mavzu asosida mustaqil ishlanma yaratadilar.

«Interaktiv musiqa darsi» loyihasida talabalar raqamli taqdimot, audioyozuv va interaktiv topshiriqlarni uyg‘unlashtirgan dars ishlanmasini tayyorlaydilar.

Ijodiy kompetensiyani baholash mezonlari

Talabalarning ijodiy kompetensiyasini baholashda musiqiy mazmun, mustaqil fikrlash va pedagogik maqsadga muvofiqlik hisobga olinishi kerak. Asosiy mezonlar: musiqiy-nazariy savodxonlik, ijodiy mustaqillik, raqamli savodxonlik, pedagogik maqsadga muvofiqlik va refleksiv yondashuv.

Oliy ta’lim muassasalarida raqamli musiqa ta’limini takomillashtirish uchun mashg‘ulotlarning maqsadiga mos texnologik vositalarni tanlash lozim. Talabalarni kichik ijodiy loyihalar orqali mustaqil ishlashga jalb etish maqsadga muvofiq. Raqamli vositalardan foydalanish an’anaviy musiqa ta’limining muhim tarkibiy qismlari — jonli ijro, musiqiy eshitish, ustoz-shogird tajribasi va badiiy talqinni cheklamasligi kerak[5.145-155].

Xulosa qilib aytganda, raqamli ta’lim muhiti bo‘lajak musiqa o‘qituvchilarining ijodiy kompetensiyasini rivojlantirish uchun keng pedagogik imkoniyatlar yaratadi. Multimedia vositalari, raqamli audio dasturlar, elektron nota muharrirlari, interaktiv platformalar va sun’iy intellektdan maqsadli foydalanish talabalarning mustaqil izlanishi, musiqiy materiallarni tahlil qilishi va ijodiy loyihalar ishlab chiqishini qo‘llab-quvvatlaydi.

Biroq texnologiyalarning samaradorligi ularning mavjudligi bilan emas, balki pedagogik maqsadga muvofiq qo‘llanilishi bilan belgilanadi. Shu bois raqamli vositalarni an’anaviy ijrochilik, musiqiy tafakkur va mustaqil badiiy izlanish bilan uyg‘unlashtirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining «Ta’lim to‘g‘risida»gi Qonuni. – 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637.

2. UNESCO. Global Education Monitoring Report 2023: Technology in Education: A Tool on Whose Terms? – Paris: UNESCO, 2023.

3. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. – Paris: UNESCO, 2023.

4. Mishra P., Koehler M. J. Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge // Teachers College Record. – 2006. – Vol. 108, No. 6. –P. 1017–1054.

5. Burnard P. Musical Creativities in Practice. – Oxford: Oxford University Press, 2012.

6. Webster P. R. Computer-Based Technology and Music Teaching and Learning // The New Handbook of Research on Music Teaching and Learning. – Oxford: Oxford University Press, 2002.